

sygn. akt III AUa 802/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 stycznia 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w osobie Przewodniczącej – sędziogo Urszuli Iwanowskiej, po rozpoznaniu w dniu 18 stycznia 2024 r., w S. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania Z. L.

przeciwko Zakładowi Emerytalno-Rentowemu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.

o wysokość emerytury i renty inwalidzkiej

na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 listopada 2022 r., sygn. akt VI U 26/21,

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołania oraz zasądza od Z. L. na rzecz Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych wraz z ustawowymi odsetkami należnymi za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego wyroku ubezpieczonemu do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów procesu.

sędzia Urszula Iwanowska

sygn. akt III AUa 802/22

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 16 października 2018 r. Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W., działając z urzędu na podstawie otrzymanej z Instytutu Pamięci Narodowej informacji, ponownie ustalił od dnia 1 listopada 2018 r. wysokość należnej Z. L.:

- emerytury policyjnej na kwotę 2.130,68 zł (decyzja nr (...)),
- policyjnej renty inwalidzkiej na kwotę 772,35 zł (decyzja nr (...)).

W odwołaniach od powyższych decyzji Z. L. wniósł o ich zmianę poprzez ustalenie świadczeń w kwotach sprzed ich wydania oraz o zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych zarzucając im naruszenie:

- art. 2 Konstytucji RP polegające na arbitralnym obniżeniu przysługujących mu świadczeń, z naruszeniem zasady ochrony praw nabytych i sprawiedliwości społecznej, a także zaufania obywatela do państwa i tworzonego przez nie prawa oraz niedziałania prawa wstecz - wynikające z zasady demokratycznego państwa prawnego;
- art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP polegające na arbitralnym obniżeniu należnych mu świadczeń, co stanowi nieproporcjonalne i nieuzasadnione naruszenie przysługującego mu prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego;
- art. 30 oraz art. 47 Konstytucji RP w zw. z art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności polegające na naruszeniu jego godności, prawa do ochrony czci, dobrego imienia, prawa do prywatności i prawa do

poszanowania życia rodzinnego poprzez przyjęcie, że jego służba w okresie przed 31 lipca 1990 r. stanowiła „służbę na rzecz totalitarnego państwa”, a tym samym arbitralne przypisanie mu w akcie prawnym rangi ustawy winy za działania godzące w prawa człowieka, których dopuszczali się niektórzy przedstawiciele władz publicznych i organów bezpieczeństwa PRL, mimo że nie miał z nimi żadnego związku;

- art. 32 ust. 1 w zw. z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności polegające na nieuzasadnionym, dyskryminującym zróżnicowaniu jego uprawnień o charakterze majątkowym, wynikających ze służby po roku 1990 i obniżeniu należnych mu z jej tytułu świadczeń w odniesieniu do osób, które nie pełniły służby w okresie PRL, w sposób naruszający zasadę równości wobec prawa;

- art. 45 ust. 1 w zw. z art. 10 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 42 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 6 ust. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności polegające na zastosowaniu represji bez wykazania winy indywidualnej, zastąpieniu w tym zakresie władzy sądowniczej władzą ustawodawczą i zanegowaniu w ten sposób zasady domniemania niewinności przez uznanie wszystkich funkcjonariuszy pozostających w służbie przed 31 lipca 1990 r. za winnych działań na rzecz totalitarnego państwa;

- art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności polegające na arbitralnym naruszeniu jego osobistych praw majątkowych i prawa do poszanowania mienia, które podlegają równej dla wszystkich ochronie - na skutek nieproporcjonalnego naruszenia mojego prawa do zabezpieczenia społecznego, co stanowi przejaw nieuzasadnionej represji ekonomicznej.

W odpowiedzi na odwołania organ rentowy wniósł o ich oddalenie oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wskazując, że zaskarżone decyzje zostały wydane na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

W trakcie rozprawy w dniu 25 października 2022 r. ubezpieczony podtrzymał odwołania i wniósł o ustalenie emerytury od 1 października 2018 r. z pominięciem art. 15c ust. 1-3 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zapatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy oraz ponowne ustalenie reny od 1 października 2018 r. z pominięciem art. 22a ust. 1-3 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zapatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy.

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2022 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżone decyzje i przyznał ubezpieczonemu Z. L. prawo do ustalenia wysokości emerytury z pominięciem art. 15c ust. 1-3 oraz policyjnej renty inwalidzkiej z pominięciem art. 22a ust. 1-3 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. 2016 poz. 708 ze zm.) - poczynając od 1 listopada 2018 r.

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oprął o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Z. L. urodził się w dniu (...)

W okresie od 1 września 1973 r. do 20 czerwca 1975 r. ubezpieczony był zatrudniony w Przedsiębiorstwie (...) w B. jako uczeń nauki w zawodzie monter instalacji budowlanych.

W okresie od 1 października 1975 r. do 20 czerwca 1978 r. ubezpieczony był zatrudniony w Zawodowej (...) w B. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku pomocnika przodownika roty.

W okresie od 12 kwietnia 1976 r. do 12 kwietnia 1978 r. ubezpieczony pełnił służbę wojskową w Zawodowej (...).

W okresie od 2 sierpnia 1978 r. do 30 kwietnia 1980 r. ubezpieczony był zatrudniony w Państwowym Ośrodku (...) w B. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kontrolera jakości wyrobów.

W dniu 17 maja 1980 r. ubezpieczony ukończył Technikum (...) w E. uzyskując prawo do używania tytułu technik budowlany o specjalności budownictwo ogólne.

Z dniem 16 września 1980 r. ubezpieczony został przyjęty do służby w Posterunku Milicji Obywatelskiej w P. na wolnym etacie posterunkowego w Posterunku MO w G..

Z dniem 16 kwietnia 1981 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisko posterunkowego w Posterunku Milicji Obywatelskiej w P..

W trakcie służby na stanowisku posterunkowego ubezpieczony wykonywał zadania z zakresu prewencji, polegające na patrolowaniu podległego posterunkowi obszaru, przeprowadzaniu interwencji własnych i zleconych wobec osób popełniających przestępstwa i wykroczenia, a także z zakresu konwojowania i doprowadzaniu zatrzymanych do innych jednostek MO, sądów, prokuratur, aresztów, zakładów karnych, ośrodków opiekuńczo-wychowawczych, izb dziecka itp. Ubezpieczony był wyznaczany do zabezpieczania lokalnych i regionalnych imprez kulturalnych oraz sportowych.

Z dniem 16 listopada 1982 r. ubezpieczony został przeniesiony do Wydziału(...)SB i mianowany na stanowisko młodszego inspektora.

Z dniem 14 marca 1983 r. ubezpieczony został słuchaczem kursu (...) SB w (...) w Ł., który ukończył z dniem 25 czerwca 1983 r.

Z dniem 15 maja 1983 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisko inspektora Grupy(...) SB KMO B..

Z dniem 16 września 1983 r. ubezpieczony został mianowany funkcjonariuszem służby stałej.

Z dniem 1 lutego 1985 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisko Starszego Inspektora Grupy (...) SB (...) Spraw Wewnętrznych w B..

W dniu 26 czerwca 1989 r. ubezpieczony ukończył wyższe studia w Wyższej Szkole (...) w L. w zakresie prawnoadministracyjnym oraz ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W trakcie służby ubezpieczony zajmował się pozyskiwaniem informacji operacyjnych, dotyczących przestępczości gospodarczej, a także zagadnień oświatowych, kulturalnych oraz służby zdrowia. Ubezpieczony spotykał się z dyrektorami szkół, ośrodków zdrowia zbierając informacje o aktualnej sytuacji np. opinie na temat podwyżek, niegospodarności, braków w zaopatrzeniu, problemów społeczno-gospodarczych. Uzyskane informacje ubezpieczony przekazywał przełożonym. Odwołujący nie prowadził śledztw ani dochodzeń.

Odwołujący nie zajmował się pracą operacyjną w środowiskach opozycji demokratycznej, związków zawodowych, Kościoła, związków wyznaniowych, nie brał udziału w represjonowaniu ich członków i przedstawicieli. Ubezpieczony nie brał udziału w internowaniach i działaniach operacyjnych skierowanych przeciwko opozycji politycznej na terenie województwa (...). W okresie trwania stanu wojennego ubezpieczony nie uczestniczył w żadnych działaniach represyjnych wobec ludzi ze związku zawodowego Solidarność, przeciwnie pomagał niektórym działaczom tego związku.

Z dniem 1 lutego 1990 r. ubezpieczony został mianowany Inspektorem Sekcji (...) w Komendzie Rejonowej Policji w B..

W lipcu 1990 r. Wojewódzka Komisja Kwalifikacyjna negatywnie zaopiniowała ubezpieczeniowego jako kandydata do służby w Policji, UOP w innych jednostkach podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych lub w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Ubezpieczony złożył odwołanie od opinii Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej.

W dniu 26 lipca 1990 r. Komisja (...) Rady Miejskiej w B. wskazała, że nie znalazła ani jednego faktu lub nieprawidłowości w postępowaniu Z. L., które wykluczałyby go z dalszej pracy w Policji. Komisja wskazała, że Z. L. jako jedyny funkcjonariusz byłej SB sprzeciwił się złu. Komisja wskazała, że posiada dowody na to, że ubezpieczony występował przeciwko klikom w RUSW i dlatego nie został pozytywnie zweryfikowany.

Ubezpieczony na potrzeby postępowania odwoławczego otrzymał pozytywne opinie polecające również od działaczy Solidarności w B. Z. K., W. H., L. C., od J. S. szefowej Solidarności służby zdrowia, Z. Z. - pracownika Wydziału Oświaty w B., od S. R. - szefowej wydziału kultury urzędu miasta F.. W opiniach tych wskazywano, że ubezpieczony nie nadużywał stanowiska służbowego, nie represjonował działaczy związków zawodowych, a nawet pomagał im. Wskazywano także, że zwolnienie Z. L. ze służby jest odwetem za ujawnianie przez ubezpieczonego nadużyć i korupcji w szeregach (...) MO i SB.

Na skutek negatywnej opinii Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej z dniem 31 lipca 1990 r. ubezpieczony został zwolniony ze Służby na podstawie art. 131 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa.

Z dniem 18 września 1990 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna uchyliła opinię Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej stwierdzając, że ubezpieczony może się ubiegać o zatrudnienie w Policji, UOP w innych jednostkach podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych lub w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.

W dniu 21 grudnia 1990 r. w trakcie posiedzenia Zarządu Związków Zawodowych (...) w B. Zarząd stanął na stanowisku, że wskazanym jest przyjąć ubezpieczonego do organów Policji i powierzyć mu służbę w sekcji (...).

Pismem z dnia 11 stycznia 1991 r. Przewodniczący NSZZ Policji w B. zwrócił się do Komendanta Wojewódzkiego Policji w E. o zatrudnienie Z. L. w Komendzie Rejonowej Policji w B.. Uzasadniając wniosek Przewodniczący NSZZ Policji wskazał, że Z. L. ma odpowiednie do służby przeszkolenie i doświadczenie zawodowe. Był sumiennym pracownikiem i posiadał najlepsze rozeznanie operacyjne na terenie działania KRP B., w związku z czym byłby bardzo przydatny jako funkcjonariusz Policji KRP B..

Z dniem 1 lipca 1991 r. ubezpieczony został przyjęty do służby w Policji w Wydziale (...) Komendy Rejonowej Policji w T. na stanowisko policjanta na wolnym etacie młodszego specjalisty.

Z dniem 30 września 1992 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisko starszego asystenta Wydziału (...) KRP w T..

W trakcie służby od 1 lipca 1991 r. do 31 sierpnia 1994 r. ubezpieczony wykonywał podstawowe działania o charakterze prewencyjnym, był wyznaczany do służby w patrolach pieszych i zmotoryzowanych, przeprowadzał interwencje, uczestniczył w zabezpieczaniu uroczystości, imprez i zgromadzeń o charakterze państwowym, kulturalnym, religijnym i sportowym.

Z dniem 1 lipca 1994 r. ubezpieczony został przeniesiony na stanowisko starszego asystenta Wydziału (...) Komendy Wojewódzkiej Policji w S.. W trakcie tego okresu służby ubezpieczony sprawował zwierzchni nadzór nad policyjnymi izbami zatrzymań i komisariatami kolejowymi Policji, zajmował się sprawami mobilizacyjno-obronnymi odpowiadając za przygotowanie jednostek policji do działań na wypadek wojny

Z dniem 1 października 1995 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisko młodszego specjalisty ds. (...) Wydziału (...) KWP w S..

Z dniem 1 kwietnia 1998 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisku młodszego specjalisty ds. (...) KWP w S.

Z dniem 15 lutego 1999 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisko młodszego specjalisty ds. M. Wydziału (...)KWP w S..

W trakcie służby od 1 lipca 1994 r. do 30 kwietnia 1999 r. ubezpieczony odpowiadał za przygotowanie mobilizacyjno-obronne jednostek Policji województwa (...).

Z dniem 1 maja 1999 r. ubezpieczony został mianowany na stanowisko specjalisty Wydziału (...) KWP w S., które zajmował do czasu zwolnienia ze służby z dniem 4 maja 2018 r. Na tym stanowisku ubezpieczony nadzorował całokształt zagadnień z zakresu obronności oraz koordynował działania jednostek Policji w ramach systemu wczesnego ostrzegania.

Po 1990 r. ubezpieczony nie był zawieszany w czynnościach służbowych i nie był karany dyscyplinarnie; był wyróżniany i nagradzany pochwałami i premiami.

Wciągu 36 lat służby charakteryzującej się dyspozycyjnością, całodobowym systemem zmianowym, znacznym obciążeniem fizycznym, nadmiernym napięciem nerwowym, ubezpieczony prócz czynności wymienionych w zakresach obowiązków był kierowany do różnego rodzaju zabezpieczania imprez masowych, uroczystości, ochrony lokali wyborczych - w różnych porach dnia i warunkach atmosferycznych i poza obowiązkowymi godzinami pracy.

W dniu 16 października 1991 r. ubezpieczony został odznaczony Brązowym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju, w dniu 18 października 2013 r. Srebrnym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju.

Decyzją z dnia 18 czerwca 2018 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił dla Z. L. prawo do renty inwalidzkiej z tytułu zaliczenia do III grupy inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą w Policji. Łączna wysokość renty inwalidzkiej z tytułu zaliczenia do III grupy ustalona została na kwotę 2.406,95 zł.

Kolejną decyzją z tego samego dnia organ rentowy ustalił dla ubezpieczonego prawo do emerytury od dnia 5 maja 2018 r. wraz ze zwiększeniem z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą. Łączna wysokość emerytury ustalona została na kwotę 4.813,90 zł. Wypłata świadczenia została zawieszona z uwagi na pobieranie rocznego uposażenia wynikającego z art. 117 ustawy o Policji.

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddziałowe Archiwum IPN w S. - na podstawie zapisów znajdujących się w aktach osobowych ubezpieczonego - sporządziła w dnia 9 sierpnia 2018 r. informację o przebiegu służby nr (...), w której wskazano, że Z. L. w okresie od 16 listopada 1982 r. do 1 lutego 1990 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 708 ze zm.).

Zaskarżonymi decyzjami z dnia 16 października 2018 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. ponownie ustalił od dnia 1 listopada 2018 r. wysokość należnej Z. L. renty inwalidzkiej z tytułu zaliczenia do I grupy inwalidów, wskazując, że miesięczna wysokość renty inwalidzkiej z tytułu zaliczenia do III grupy stanowi 0,00% podstawy wymiaru i wynosi kwotę 0,00 zł przy przyjęciu, że podstawa wymiaru emerytury to 6.017,38 zł (wobec ustalenia, że wysokość renty jest niższa od kwoty odpowiedniego świadczenia w najniższej wysokości, wysokość renty podwyższono do kwoty 772,35 zł) oraz wysokość należnej ubezpieczonemu emerytury stwierdzając, że od dnia od dnia 1 listopada 2018 r. miesięczna wysokość tego świadczenia wynosi 2.130,68 zł, przy przyjęciu, że podstawa wymiaru emerytury to 6.017,37 zł.

Do ustalenia wysokości emerytury przyjęto wysługę emerytalną w łącznym wymiarze 31 lat, 6 miesięcy i 2 dni z tytułu zasadniczej służby wojskowej w okresie od 12 kwietnia 1976 r. do 12 kwietnia 1978 r., służby w Policji (MO) w okresie od 16 września 1980 r. do 15 listopada 1982 r., od 2 lutego 1990 r. do 31 lipca 1990 r. oraz od 1 lipca 1991 r. do 4 maja 2018 r., okresy składkowe przed służbą w łącznym wymiarze 1 roku, 3 miesięcy i 9 dni.

Okres służby od 16 listopada 1982 r. do 1 lutego 1990 r. uznano za okres określony w art. 13b ww. ustawy, liczony po 0,0%. Procent wysługi lat wyniósł 75,00.

Od 1 kwietnia 2020 r. ubezpieczony jest pracownikiem cywilnym w Wydziale(...) Komendy Wojewódzkiej Policji w S..

Po ustaleniu powyższego stanu faktycznego oraz na podstawie rozważań prawnych niżej przedstawionych Sąd Okręgowy uznał odwołania za uzasadnione.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że żadna ze stron nie kwestionowała wynikającego z dokumentów przebiegu służby ubezpieczonego. Mimo stosownego zobowiązania organ rentowy nie wskazał jakie indywidualne czyny ubezpieczonego świadczą o tym, że pełnił on służbę na rzecz totalitarnego państwa, ani by angażował się w charakterystyczne dla tego państwa zadania i funkcje, a w szczególności by dopuszczał się naruszania podstawowych praw i wolności człowieka. Organ rentowy nie zakwestionował także w żaden sposób przedstawianej przez ubezpieczonego w pismach procesowych oraz w zeznaniach relacji o wykonywanych obowiązkach służbowych.

Następnie Sąd Okręgowy wskazał, że w sytuacji gdy wysokość świadczeń skarżącego ustalono ponownie w oparciu o informację IPN zawierającą jedynie okres służby określony jako pełniony na rzecz totalitarnego państwa uznać trzeba, iż strony różniły się w zakresie kwalifikacji spornego okresu służby i wykładni przepisów, na podstawie których zaskarżonymi w sprawie decyzjami dokonano ponownego ustalenia wysokości świadczeń.

W ramach postępowania dowodowego sąd meriti dopuścił dowody z dokumentów zgromadzonych w aktach organu rentowego, z akt personalnych z IPN, akt personalnych przekazanych przez Komendanta Wojewódzkiego Policji w S. oraz z zeznań ubezpieczonego. Przebieg służby Z. L. nie był kwestionowany przez strony i nie budził wątpliwości tego Sądu. Sąd nie znalazł również podstaw, by zakwestionować wiarygodność zeznań skarżącego, co do charakteru czynności wykonywanych przez niego w spornym okresie, gdyż jego wyjaśnienia w tym zakresie były konsekwentne, logiczne, spójne, a nadto znalazły potwierdzenie w dokumentach osobowych ubezpieczonego, w szczególności w opiniach służbowych. Wiarygodność zeznań ubezpieczonego nie była nadto kwestionowana przez organ rentowy.

Dalej Sąd Okręgowy wskazał, że w dniu 1 stycznia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r., poz. 2270; powoływana dalej jako: ustawa zmieniająca, na mocy której wprowadzono przepis art. 13b, ustalający katalog cywilnych i wojskowych instytucji i formacji, w których służba od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. ma być uznawana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Służba w Wydziale III SB wymieniona została w art. 13b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (j. t. Dz. U. z 2020 r., poz. 723 ze zm.; powoływana dalej jako: ustawa zaopatrzeniowa). Ponadto ustawa zmieniająca wprowadziła nowe zasady ustalania wysokości policyjnej emerytury oraz renty.

I tak, zgodnie z przepisem art. 15c ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. emerytura wynosi:

- 1) 0% podstawy wymiaru – za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b,
- 2) 2,6% podstawy wymiaru – za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, 1a oraz 2-4.

Do emerytur przepisy art. 14 i art. 15 ust. 1-3a, 5 i 6 stosuje się odpowiednio. Emerytury nie podwyższa się jednak zgodnie z art. 15 ust. 2 i 3, jeżeli okoliczności uzasadniające podwyższenie wystąpiły w związku z pełnieniem służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b (art. 15c ust. 2).

Wysokość emerytury ustalonej zgodnie z tą regulacją, nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 15c ust. 3).

Natomiast zgodnie z art. 22a ust. 1-3 ustawy w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, rentę inwalidzką ustaloną zgodnie z art. 22 zmniejsza się o 10% podstawy wymiaru za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b. Przy zmniejszaniu renty inwalidzkiej okresy służby, o której mowa w art. 13b, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy (ust. 1). W przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, i została zwolniona ze służby przed dniem 1 sierpnia 1990 r. rentę inwalidzką wypłaca się w kwocie minimalnej według orzeczonej grupy inwalidzkiej (ust. 2). Wysokość renty inwalidzkiej, ustalonej zgodnie z ust. 1, nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej renty z tytułu niezdolności do pracy wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ust. 3).

Sąd pierwszej instancji po zapoznaniu się z materiałem dowodowym zgromadzonym w rozpoznawanej sprawie, uznał, że organ rentowy niewłaściwie zastosował przepisy art. 15c oraz 22a ustawy zaopatrzeniowej i w konsekwencji w sposób nieprawidłowy obliczył wysokość emerytury świadczeń Z. L..

Zajmując takie stanowisko Sąd miał na uwadze treść uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, w której Sąd Najwyższy odpowiadając na pytanie, czy kryterium pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej zostaje spełnione w przypadku formalnej przynależności do służb w wymienionych w tym przepisie cywilnych i wojskowych instytucji i formacji w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r., potwierdzonej stosowną informacją Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wydaną w trybie art. 13a ust. 1 ustawy, czy też kryterium to powinno być oceniane na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka służących reżimowi komunistycznemu, wskazał iż „kryterium służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 723) powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka”.

Sąd Okręgowy miał na uwadze, że w powyższej uchwale Sąd Najwyższy wskazał, iż nie można wyłącznie z faktu, że dana osoba przynależała do danej formacji z czasów PRL stwierdzić, iż służyła na rzecz totalitarnego państwa. Nie można bowiem generalizować i przyjmować, że każdy funkcjonariusz działał na rzecz państwa totalitarnego, gdyż klóci się to z ideą sprawowania sądowego wymiaru sprawiedliwości, opierającą się na indywidualnej winie i pozostającą w opozycji wobec odpowiedzialności zbiorowej. W uchwale zwrócono uwagę, że literalne brzmienie ustawy z 2016 r. nie zakłada żadnego rozróżnienia pomiędzy funkcjonariuszami, którzy w rzeczywistości dopuścili się czynów przestępczych lub podejmowali działalność przeciwko demokratycznej opozycji oraz tymi, którzy takich działań nie podejmowali lub należeli jedynie do personelu technicznego. Przy czym sąd meriti podkreślił za Sądem Najwyższym, iż stosowanie mechanizmu odpowiedzialności zbiorowej zbliżyłoby cele ustawy nowelizującej do takich mechanizmów, jakie są stosowane w państwach totalitarnych.

Dalej sąd pierwszej instancji podniósł, że Sąd Najwyższy wskazał, iż miejsce pracy i czas pełnienia służby nie może być jedynym kryterium pozbawienia (ograniczenia) prawa do zaopatrzenia emerytalnego, zwłaszcza wobec osób, które przeszły proces weryfikacji i kontynuowały zatrudnienie w wolnej Polsce. Pomniejszenie emerytury (czy też renty)

może nastąpić, jeśli funkcjonariusz naruszał prawa i wolności innych osób zwłaszcza osób walczących o niepodległość, o suwerenność i o wolną Polskę. Odkodowując pojęcie „służby na rzecz totalitarnego państwa” Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nie można zgodzić się z założeniem, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w wymienionych instytucjach i formacjach jest wystarczający do uzyskania celu ustawy z 2016 r. oraz by wykluczone zostało prawo do dowodzenia, iż służba pełniona w tym czasie nie była służbą pełnioną na rzecz totalitarnego państwa. Dlatego nie można ograniczyć się do bezrefleksyjnej wykładni językowej art. 13b ustawy z 1994 r., gdyż zakodowane w nim pojęcie stanowi kryterium wyjściowe, przybierające postać domniemania możliwego do obalenia w procesie cywilnym.

Sąd Okręgowy rozpoznający niniejszą sprawę w pełni zgadza się z powyższą argumentacją i dodatkowo wyjaśnił, iż sporządzana na wniosek organu rentowego informacja Instytutu Pamięci Narodowej, o której mowa w art. 13a ustawy zaopatrzeniowej nie ma charakteru wiążącego dla Sądu. Nadto brak jest ograniczeń dowodowych w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu pracy i ubezpieczeń społecznych (tak Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 18 lutego 2016 r., III AUa 451/15). Powyższe rozważania potwierdza postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., II UZP 10/11, w którym przyjęto, że sąd ubezpieczeń społecznych, rozpoznający sprawę w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. w sprawie ponownego ustalenia (obniżenia) wysokości emerytury policyjnej byłego funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa, nie jest związany treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa przedstawionej przez IPN zarówno co do faktów, jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów. W związku z tym, iż Sądu nie wiąże wymieniona informacja IPN, rozpoznając odwołanie od decyzji organu rentowego Sąd obowiązany jest do ustalenia, czy obowiązki wykonywane przez ubezpieczonego należy kwalifikować jako „służbę na rzecz totalitarnego państwa”.

W ocenie sądu pierwszej instancji, w zgromadzonym materiale dowodowym brak jest dowodów na to, aby ubezpieczony w okresie od 16 listopada 1982 r. do 1 lutego 1990 r. pełniąc służbę w Wydziale (...) SB na stanowisku młodszego inspektora, inspektora oraz starszego inspektora naruszał prawa i wolności innych osób, zwłaszcza osób walczących o niepodległość, o suwerenność i o wolną Polskę, którą to działalność w swym literalnym brzmieniu zakłada ustawa zaopatrzeniowa, w stosunku do każdego pełniącego służbę w jednostkach, formacjach wskazanych w art. 13b tej ustawy, poprzez uznanie jej za wykonywanie służby na rzecz totalitarnego państwa.

Sąd na podstawie zeznań ubezpieczonego, a także w oparciu o dokumentację zawartą w aktach personalnych Z. L. oraz przedłożone do akt opinie przedstawicieli związków zawodowych i lokalnej społeczności ustalił, że nie można uznać, iż pełniona przez niego w spornym okresie służba w Wydziale (...) SB na stanowisku młodszego inspektora, inspektora, a następnie starszego inspektora, wykazywała się cechami warunkującymi zastosowanie art. 15c oraz art. 22a ustawy zaopatrzeniowej w stosunku do odwołującego. W toku procesu nie ujawniono żadnych okoliczności uzasadniających obniżenie świadczeń przysługujących Z. L.. Organ rentowy nie przedstawił żadnego dowodu na okoliczność pełnienia przez ubezpieczonego „służby na rzecz totalitarnego państwa”. Mimo zobowiązania nie wykazano, że indywidualne czyny ubezpieczonego naruszały prawa i wolności człowieka, że ubezpieczony zwalczał opozycję demokratyczną, związki zawodowe, stowarzyszenia, kościoły i związki wyznaniowe, łamał prawo do wolności słowa i zgromadzeń, gwałciła prawo do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli (a tak właśnie definiuje się działalność na rzecz totalitarnego państwa). Z zeznań ubezpieczonego wynika, iż w trakcie pełnienia służby zajmował się pozyskiwaniem informacji operacyjnych, dotyczących przestępczości gospodarczej, a także zagadnień oświatowych, kulturalnych oraz służby zdrowia. Ubezpieczony spotykał się z dyrektorami szkół, ośrodków zdrowia zbierając informacje o aktualnej sytuacji np. opinie na temat podwyżek, niegospodarności, braków w zaopatrzeniu, problemów społeczno-gospodarczych. Uzyskane informacje ubezpieczony przekazywał przełożonym. Odwołujący nie prowadził śledztw ani dochodzeń.

Dalej sąd meriti powtórzył dokonane ustalenia, że odwołujący nie zajmował się pracą operacyjną w środowiskach opozycji demokratycznej, związków zawodowych, Kościoła, związków wyznaniowych, nie brał udziału w represjonowaniu ich członków i przedstawicieli. Ubezpieczony nie brał udziału w internowaniach i działaniach operacyjnych skierowanych przeciwko opozycji politycznej na terenie województwa (...). W okresie trwania stanu

wojennego ubezpieczony nie uczestniczył w żadnych działaniach represyjnych wobec ludzi ze związku zawodowego Solidarność, przeciwnie pomagał działaczom tego związku. Wskazywane przez ubezpieczonego okoliczności znajdują również potwierdzenie w wystawionych skarżącemu na potrzeby odwołania od niekorzystnego dla niego rozstrzygnięcia Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej opiniach polecających. W dniu 26 lipca 1990 r. Komisja Przestrzegania Prawa i Bezpieczeństwa Publicznego Rady Miejskiej w B. wskazała, że nie znalazła ani jednego faktu lub nieprawidłowości w postępowaniu Z. L., które wykluczałyby go z dalszej pracy w Policji. Komisja wskazała, że Z. L. jako jedyny funkcjonariusz byłej SB sprzeciwiał się złu oraz że Komisja posiada dowody na to że ubezpieczony występował przeciwko klikom w RUSW i dlatego nie został pozytywnie zweryfikowany.

Kontynuując sąd pierwszej instancji uwzględnił, że ubezpieczony otrzymał pozytywne opinie polecające również od działaczy Solidarności w B. Z. K., W. H., L. C., od J. S. szefowej Solidarności służby zdrowia, Z. Z. - pracownika Wydziału Oświaty w B., od S. R. - szefowej wydziału kultury urzędu miasta F.. W opiniach tych wskazywano, że ubezpieczony nie nadużywał stanowiska służbowego, nie represjonował działaczy związków zawodowych, a nawet pomagał im. Wskazywano także, że zwolnienie Z. L. ze służby jest odwetem za ujawnianie przez ubezpieczonego nadużyć i korupcji w szeregach (...) MO i SB. Po ponownej weryfikacji w dniu 18 września 1990 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna uchyliła opinię Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej stwierdzając, że ubezpieczony może się ubiegać o zatrudnienie w Policji, UOP w innych jednostkach podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych lub w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.

Nie bez znaczenia w ocenie tego Sądu jest także fakt, że w dniu 21 grudnia 1990 r. Zarząd Związków Zawodowych Policji KRP w B. stanął na stanowisku, że wskazanym jest przyjąć ubezpieczonego do organów Policji i powierzenia mu służby w sekcji (...), a pismem z dnia 11 stycznia 1991 r. Przewodniczący NSZZ Policji w B. zwrócił się do Komendanta Wojewódzkiego Policji w E. o zatrudnienie Z. L. w Komendzie Rejonowej policji w B.. Uzasadniając wniosek Przewodniczący NSZZ Policji wskazał, że Z. L. ma odpowiednie do służby przeszkolenie i doświadczenie zawodowe. Wskazano, że ubezpieczony był sumiennym pracownikiem i posiadał najlepsze rozeznanie operacyjne na terenie działania KRP B., w związku z czym byłby bardzo przydatny jako funkcjonariusz Policji KRP B..

Powyższe ustalenia - zdaniem Sądu Okręgowego - wskazują, iż służba ubezpieczonego w spornym okresie została poddana dokładnej weryfikacji, w wyniku której ustalono, że posiada on kwalifikacje zawodowe i moralne do pełnienia służby w organach Policji. Dodatkowo opinie działaczy związków zawodowych i lokalnej społeczności nie pozwalają na ustalenie, że służba odwołującego była ukierunkowana na realizowanie typowych dla państwa totalitarnego zadań. Ubezpieczony nie wykonywał obowiązków, które miałyby na celu naruszanie praw i wolności obywatelskich.

Następnie sąd pierwszej instancji podniósł, że w przywołanej wyżej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r. wskazano na istnienie pojęcia „służby na rzecz totalitarnego państwa” sensu stricto i sensu largo. Sąd Najwyższy przyjął, że pojęcie „służby na rzecz totalitarnego państwa” sensu stricto winno objąć lata 1944-1956 i wiązać się z miejscem pełnienia służby, o ile oczywiście nie zostaną wykazane przesłanki z art. 15c ust. 5 ustawy z 1994 r. lub w informacji o przebiegu służby, wymienione zostaną okoliczności z art. 13a ust. 4 pkt 3 ustawy z 1994 r. Z kolei pojęcie sensu largo obejmuje okres wskazany w art. 13b, czyli łączy w sobie cechy okresu totalitarnego i posttotalitarnego oraz pierwszego okresu po transformacji (tj. od utworzenia rządu Tadeusza Mazowieckiego). Dalej Sąd Najwyższy podkreślił, że skoro punktem krytycznym jest 31 lipca 1990 r. (czyli rozwiązanie SB i utworzenie UOP), to im bliżej tej daty tym mniej było w państwie elementów totalitarnych. Dekompozycja reżimu komunistycznego w Polsce miała bowiem charakter postępujący, a w latach 80 w ustroju i w prawie zaczęły pojawiać się elementy i instytucje świadczące o jego stopniowej dekomunizacji.

Biorąc pod uwagę powyższe wskazówki Sądu Najwyższego, dotyczące sposobu rozumienia określenia „służba na rzecz totalitarnego państwa”, Sąd Okręgowy uznał, że zakwestionowany przez organ rentowy okres służby ubezpieczonego, tj. okres od sierpnia 1986 r. do lipca 1990 r. - przypadał na „służbę na rzecz totalitarnego państwa” w rozumieniu sensu largo. W konsekwencji służbę tę choćby z tej przyczyny należałoby już wyjściowo traktować „łagodniej”, aniżeli służbę pełnioną przez inne osoby wiele lat wcześniej (w tym w szczególności w latach 1944-1956), z uwagi na mniejszą radykalność systemu totalitarnego w ostatnich latach jego trwania. Im bliżej bowiem lat 90-tych tym więcej w kraju

pojawiało się elementów typowych dla demokracji. Ubezpieczony pełnił służbę w latach 80 tych i co istotne nie była to służba w organach bezpośrednio naruszających zasady państwa demokratycznego.

Jednocześnie sąd meriti podniósł, że prawdą jest, iż obowiązki wykonywane przez odwołującego w spornym okresie były realizowane na rzecz państwa, które nie było demokratyczne, jednakże istotne jest to, że zadania mające na celu rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw: szpiegostwa, terroryzmu, naruszenia tajemnicy państwowej i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa, godzących w podstawy ekonomiczne państwa, korupcji osób pełniących funkcje publiczne, w zakresie produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa realizowane są obecnie w państwach demokratycznych. Z kolei, z opinii przedstawicieli związków zawodowych oraz lokalnej społeczności wynika niezbicie, że ubezpieczony nie pełnił służby na rzecz totalitarnego państwa, nie nadużywał stanowiska służbowego i nie represjonował działaczy związków zawodowych ani współobywateli

Natomiast odnosząc się do argumentacji organu rentowego sąd meriti dodał, że brak jest uzasadnienia dla automatycznego zrównywania statusu osób, które stały na czele kierownictwa organów państwa totalitarnego, szykanujących, nękających obywateli ze statusem osób, których obowiązki sprowadzały się do wykonywania poleceń przełożonych.

W ocenie tego Sądu, nie bez znaczenia pozostaje przy tym, iż ustanawiając w 1990 r. nowe służby tj. Urząd Ochrony Państwa i Policję wprowadzono zasadę kontynuacji służby dla funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, którzy przeszli do Policji oraz konieczności poddania się postępowaniu weryfikacyjnemu przez wszystkich byłych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa, którzy zostali ponownie w nich zatrudnieni po 1990 r. Jak wynikało z art. 25 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, służbę w Policji mógł pełnić obywatel polski, „który wykazuje nieskazitelną postawę moralną i patriotyczną”. Z dniem 18 września 1990 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna uchyliła opinię Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej stwierdzając, że ubezpieczony może się ubiegać o zatrudnienie w Policji, UOP w innych jednostkach podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych lub w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Z dniem 1 lipca 1991 r. ubezpieczony został powtórnie przyjęty do służby w Policji w Wydziale (...) Komendy Rejonowej Policji w T. na stanowisko policjanta na wolnym etacie młodszego specjalisty. Wzorową służbę w Policji pełnił do 4 maja 2018 r. Z. L. nie był karany dyscyplinarnie, był wyróżniany i nagradzany pochwałami i premiami. W dniu 16 października 1991 r. ubezpieczony został odznaczony Brązowym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju, a w dniu 18 października 2013 r. Srebrnym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju.

Przy tym Sąd Okręgowy zaznaczył, że na powyższą okoliczność uwagę zwrócił także Sąd Najwyższy w cytowanej wyżej uchwale: „Potępienie należy się całemu systemowi oraz osobom, które za cenę własnego przywileju, chciały służyć formacji przemocy. Jednakże potępienie to nie może nastąpić en block, zwłaszcza w odniesieniu do osób, które na przykład pełniły wzorowo służbę po 1990 r.”. Dodać warto, że w dokumencie zatytułowanym Przebieg służby potwierdzono, że w ciągu 36 lat służby charakteryzującej się dyspozycyjnością, całodobowym systemem zmianowym, znacznym obciążeniem fizycznym, nadmiernym napięciem nerwowym, ubezpieczony prócz czynności wymienionych w zakresach obowiązków był kierowany do różnego rodzaju zabezpieczania imprez masowych, uroczystości, ochrony lokali wyborczych - w różnych porach dnia i warunkach atmosferycznych i poza obowiązkowymi godzinami pracy.

Zatem Sąd Okręgowy uznał, że na gruncie zebranego w sprawie materiału dowodowego uzasadnione jest ustalenie, iż sporny okres służby ubezpieczonego został dokładnie zweryfikowany w 1990 r., a więc bezpośrednio po zmianie ustroju państwa. Brak jest jakichkolwiek argumentów, by po 30 latach uznać, że opinia Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej nie była właściwa. W toku procesu nie ujawniono żadnych nowych aspektów działań funkcjonariusza, które mogły być ocenione negatywnie i okoliczność ta, nie może być pomijana przy ocenie jego sprawy.

Ponadto w ocenie tego Sądu wydanie decyzji obniżającej ubezpieczonemu przyznane zgodnie z obowiązującym prawem świadczenia nie stanowi realizacji zasad sprawiedliwości społecznej, o czym świadczy ograniczenie wysokości świadczenia do kwoty przeciętnej emerytury mimo 36 lat służby.

Uwzględniając wszystko powyższe Sąd doszedł do przekonania, że służba ubezpieczonego w spornym okresie nie spełnia warunków uznania jej za służbę na rzecz państwa totalitarnego. Zastosowanie w przypadku ubezpieczonego art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej nie znalazło bowiem uzasadnienia.

Mając na uwadze powyższe argumenty, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd zmienił zaskarżone decyzje i przyznał ubezpieczonemu Z. L. prawo do ustalenia wysokości emerytury z pominięciem art. 15c ust. 1-3 oraz policyjnej renty inwalidzkiej z pominięciem art. 22a ust. 1-3 ustawy zaopatrzeniowej poczynając od 1 listopada 2018 r.

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości nie zgodził się Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W., który w wywiezionej apelacji zarzucił mu naruszenie:

- 1) przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów;
- 2) przepisów postępowania, tj. art. 390 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia polegające na przyjęciu, że uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, znajduje zastosowanie w niniejszej sprawie, co w konsekwencji doprowadziło do uznania braku możliwości przypisania odwołującemu pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa na podstawie przesłanek pozaustawowych powołanych przez Sąd Okręgowy i pominięcia art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej;
- 3) przepisów postępowania, tj. art. 252 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia polegające na zakwestionowaniu przez Sąd Okręgowy informacji IPN o przebiegu służby odwołującego, w sytuacji, gdy nie udowodniono okoliczności przeciwnych;
- 4) przepisów postępowania, tj. art. 232 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia polegające na przyjęciu, że organ emerytalny nie przedłożył dowodów potwierdzających pełnienie przez odwołującego służby na rzecz totalitarnego państwa, w sytuacji, gdy fakt ten wynika wprost z informacji o przebiegu służby;
- 5) art. 13a ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej poprzez niezastosowanie tego przepisu do ustalenia faktu służby odwołującego na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b powołanej ustawy;
- 6) art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że zakres wykonywanych przez funkcjonariusza czynności i zadań służbowych, jego postawa w służbie są jedynymi kryteriami pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b powołanej ustawy, podczas gdy z literalnego brzmienia tego przepisu wprost wynika, że przepis ten nie odnosi się w ogóle do wykonywanych przez funkcjonariusza czynności, a jedynym kryterium pełnienia służby jest fakt pełnienia służby w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. w wymienionych w tym przepisie jednostkach organizacyjnych;
- 7) art. 2 ust. 1 ustawy zmieniającej oraz art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej poprzez ich niezastosowanie, w sytuacji gdy z informacji Instytutu Pamięci Narodowej z dnia 9 sierpnia 2018 r., nr (...) o przebiegu służby, wynika jednoznacznie, że odwołujący w okresie: 16 listopada 1982 r. - 1 lutego 1990 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej;
- 8) § 14 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 października 2004 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organa w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2015 r., poz. 1148 ze zm. - obecnie Dz. U. z 2018 r., poz. 2373) poprzez jego niezastosowanie, a tym samym niewłaściwe zastosowanie zasad ustalania wysokości emerytury i renty inwalidzkiej w stosunku do byłych funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej;

9) art. 178 ust. 1 w zw. z art. 193 Konstytucji, polegające na odmowie przepisom ustawy zaopatrzeniowej mocy obowiązującej.

Wskazując na powyższe apelujący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołań,

- zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za pierwszą instancję,

ewentualnie:

- o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi decyzję w zakresie zasądzenia kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu skarżący podkreślił, że - wbrew stanowisku sądu pierwszej instancji - zaskarżone w sprawie decyzje zostały wydane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz szczegółowo omówił podniesione zarzuty przywołując na potwierdzenie swojego stanowiska orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego.

W obszernej odpowiedzi na apelację Z. L. wniósł o jej oddalenie jako bezzasadnej podzielając w całości stanowisko sądu pierwszej instancji wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oparte o uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20. Nadto ubezpieczony szczegółowo omówił każdy zarzut organu rentowego, ponownie przywołał zarzuty dotyczące naruszenia przepisów Konstytucji przez ustawę zmieniającą i przytoczył zakres swoich obowiązków przedstawiony przez sąd pierwszej instancji oraz wskazał na poczucie pokrzywdzenia zaskarżonymi decyzjami.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się uzasadniona.

Konieczność zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia obu odwołań wynika z błędnej wykładni obowiązujących przepisów prawa mających zastosowanie w niniejszej sprawie oraz nieprawidłowej wybiórczej oceny materiału dowodowego przez sąd pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny jako sąd odwoławczy nie ogranicza się do kontroli sądu pierwszej instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a kontrolując prawidłowość zaskarżonego orzeczenia, pełni również funkcję sądu merytorycznego, który rozpoznając sprawę od początku, może uzupełnić materiał dowodowy lub powtórzyć już przeprowadzone dowody, a także poczynić samodzielnie ustalenia na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji. W niniejszej sprawie sąd odwoławczy podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy i przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, które stanowią odzwierciedlenie zapisków znajdujących się w aktach osobowych ubezpieczonego (art. 387 § 2¹ pkt. 1 k.p.c.), poza ustaleniem, że „Odwołujący nie zajmował się pracą operacyjną w środowiskach opozycji demokratycznej, związków zawodowych, Kościoła, związków wyznaniowych, nie brał udziału w represjonowaniu ich członków i przedstawicieli. Ubezpieczony nie brał udziału w internowaniach i działaniach operacyjnych skierowanych przeciwko opozycji politycznej na terenie województwa (...). W okresie trwania stanu wojennego ubezpieczony nie uczestniczył w żadnych działaniach represyjnych wobec ludzi ze związku zawodowego Solidarność, przeciwnie pomagał niektórym działaczom tego związku.” Ustalenia w tym zakresie zostały poczynione przez sąd pierwszej instancji na podstawie zeznań ubezpieczonego z zupełnym pominięciem istotnych okoliczności wynikających z akta osobowych ubezpieczonego udostępnionych przez IPN, a także akt osobowych udostępnionych przez KWP w S.. W świetle dodatkowych ustaleń (przedstawionych poniżej) brak podstaw do uznania za wiarygodne zeznań w zakresie wyżej przytoczonym.

Sąd Apelacyjny nie podziela przy tym także oceny sądu pierwszej instancji, że w niniejszej sprawie organ rentowy nie naprowadził żadnych dowodów, w oparciu o które można byłoby ustalić, że Z. L. swoim postępowaniem związanym z wykonywaniem służby w latach 1982-1990 dopuszczał się naruszania podstawowych praw i wolności człowieka.

Dlatego na podstawie dokumentów zawartych w aktach osobowych ubezpieczonego ze spornego okresu (przebieg służby – akta przekazane przez IPN k. 30 akt sprawy), ustalenia te należy uzupełnić o bezsporne okoliczności, że:

Z. L. pismem z dnia 26 października 1982 r., drogą służbową, zwrócił się o przeniesienie go z posterunku MO w P. do dalszej służby do Wydziału (...) SB - Komendy Wojewódzkiej MO w E.. W uzasadnieniu tego wniosku wskazał, że swoją codzienną służbą operacyjną chciałby przyczynić się do poprawy sytuacji społeczno-politycznej w kraju. Funkcjonariusz zaznaczył, że w organach MO pracuje od 17 września 1980 r., a praca operacyjna bardzo go interesuje. Zwrócił też uwagę, że po nabyciu pewnego doświadczenia zawodowego w jednostce wojewódzkiej może kontynuować służbę w SB w przyszłej Komendzie Rejonowej w B..

dowód: raport k. 53 akt osobowych z IPN.

Już we wrześniu 1983 r. Zastępca Szefa RUSW w B. wnosząc o mianowanie chorążego Z. L. na funkcjonariusza stałego organów SB pozytywnie ocenił dotychczasowy przebieg jego służby podkreślając, że jest funkcjonariuszem w pełni zdyscyplinowanym i zaangażowanym w pracy operacyjnej, a mimo braku doświadczenia potrafił zorganizować właściwą pracę operacyjną na powierzonym odcinku. Przełożony miał także na uwadze, że funkcjonariusz reprezentuje pogląd marksistowski.

dowód: opinia służbowa z dnia 23 września 1983 r. k. 60 akt osobowych z IPN.

Podobnie przełożony uzasadniał wniosek o przyznanie Z. L. dodatku specjalnego od dnia 1 marca 1984 r. wskazując, że mimo krótkiego stażu pracy i małego doświadczenia operacyjnego pracując po zagadnieniu pionu (...) zorganizował poprawną pracę operacyjną. Stopień zorganizowania pracy z osobowymi źródłami informacji oraz prowadzoną dokumentację przełożony ocenił jako dobrą. Nadto przełożony miał na uwadze, że funkcjonariusz jest pracownikiem zdyscyplinowanym o dużym poczuciu odpowiedzialności i zaangażowaniu, cechuje go dociekliwość, dokładność i pracowitość. W podsumowaniu przełożony uznał, że brak nałogów rzutuujących na tok wykonywanej pracy zawodowej oraz dotychczasowe wyniki pracy dają rękojmię, iż w miarę nabywanego doświadczenia Z. L. będzie w przyszłości dobrym oficerem operacyjnym.

dowód: wniosek personalny k. 69 akt osobowych z IPN.

Z. L. między innymi powierzono rozpoznawanie i rozpracowywanie środowisk oświaty, kultury i służby zdrowia. Funkcjonariusz aktywnie rozpoznawał i rozpracowywał te środowiska.

Na przykład w roku 1984 pozyskał między innymi 6 osobowych źródeł informacji, oraz wszczął i prowadził 4 sprawy operacyjne.

dowód: opinia służbowa z dnia 31 grudnia 1984 r. k. 58 akt osobowych KWP

wniosek personalny z dnia 15 stycznia 1985 r. k. 59 akt osobowych KWP.

Również w kolejnych latach służby Z. L. był funkcjonariuszem zdyscyplinowanym, sumiennym, wyróżniającym się poczuciem odpowiedzialności oraz zaangażowaniem w służbie; z obowiązków służbowych wywiązywał się bardzo dobrze wykazując wiele inwencji i inicjatywy w rozwiązywaniu problemów operacyjnych. Za osiągnięte wyniki wielokrotnie wyróżniany nagrodami finansowymi.

W 1986 r. Z. L. tytułem wyróżnienia został skierowany na studia zaoczne do (...) w L..

Przełożony akcentował, że Z. L. był aktywnym członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Wszystkie powyższe okoliczności były podnoszone we wniosku o nadanie stopnia milicji obywatelskiej z dnia 30 marca 1989 r.

dowód: wniosek k. 65 akt osobowych z IPN.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, przyjęty za sądem pierwszej instancji i tak uzupełniony stan faktyczny wskazuje na w pełni świadome i dobrowolne podjęcie oraz wykonywanie przez ubezpieczonego służby na rzecz państwa totalitarnego najpierw na stanowisku młodszego inspektora w Wydziale (...) SB, inspektora Grupy (...) SB KMO B. i starszego inspektora Grupy (...) SB RUWS w B..

Wbrew twierdzeniom ubezpieczonego oraz ustaleniu sądu pierwszej instancji zgromadzona dokumentacja osobowa - chociaż szczątkowa z tego okresu - wskazuje, że Z. L. na własne życzenie rozpoczął służbę w Milicji Obywatelskiej, a następnie - w trakcie stanu wojennego - sam wystąpił z wnioskiem o skierowanie go do służby w Służbie Bezpieczeństwa, podkreślając, że to właśnie praca operacyjna go interesuje.

W sprawie należy podkreślić, że dokumentacja osobowa ubezpieczonego ze spornego okresu jest szczątkowa, brak w niej wniosków o nadanie kolejnych stopni milicji obywatelskiej, brak wniosków personalnych o podwyższenie dodatku specjalnego od dnia: 1 września 1984 r., 25 września 1985 r., 25 października 1988 r. czy wniosku o przyznanie dodatku operacyjnego od 1 stycznia do 31 grudnia 1989 r., a także opinii służbowych, które były sporządzone za każdy trzyletni okres służby. Z takich właśnie wniosków i opinii można odczytać zadania stawiane funkcjonariuszowi oraz sposób ich realizacji. W przypadku ubezpieczonego, wbrew jego zeznaniom, opinia służbowa z dnia 31 grudnia 1984 r., uzasadnienie wniosku personalnego z dnia 15 stycznia 1985 r. oraz opinia zawarta we wniosku z dnia 30 marca 1989 r. o nadanie stopnia milicji obywatelskiej jednoznacznie wskazują, że z obowiązków służbowych wywiązywał się bardzo dobrze, wykazując wiele inicjatywy i inwencji w rozwiązywaniu problemów operacyjnych, że tytułem wyróżnienia w 1986 r. skierowany został na studia zaoczne do (...) w L., a za osiągnięte wyniki wielokrotnie był wyróżniany nagrodami finansowymi. W tych okolicznościach zeznania ubezpieczonego, że jako inspektor i starszy inspektor interesował się - jedynie - oświatą i służbą zdrowia, gdzie spotykał się z dyrektorami szkół, ośrodków zdrowia zbierając informacje w stosunku do aktualnej sytuacji np. opinie na temat podwyżek, na temat podwyżek cen żywności, czy są problemy natury gospodarczej; a po takich rozmowach nikt nie miał kłopotów, że te informacje musiał nanieść na papier i dać przełożonym; a były to informacje ogólne, nie podawał nazwisk, podwali mu ogólnie opinie środowiska bez nazwisk, budzą wątpliwości co do wiarygodności. Zachowane opinie i wnioski wskazują, że ubezpieczony był bardzo zaangażowany w pracę operacyjną i uzyskiwał rezultaty, które były doceniane przez przełożonych, którzy z kolei wynagradzali ubezpieczonego awansami i nagrodami. Ubezpieczony w spornym okresie ze stopnia szeregowego awansował najpierw do stopnia młodszego chorążego (25 czerwca 1983 r.), a potem chorążego (10 września 1986 r.) i podporucznika (20 czerwca 1989 r.). Stopnie te miały też znaczenie w kontynuowanej służbie od 1 lipca 1991 r.

Jednocześnie, celem odtworzenia rzeczywistego przebiegu służby Z. L., trzeba mieć na uwadze, że zgodnie z Zarządzeniem nr (...) Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 listopada 1971 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Departamentu(...) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do zakresu działań tego Departamentu należało:

- zwalczanie dywersji w sferze ideologii, polityki, ekonomiki i nauki
- zwalczanie terroru i zorganizowanej działalności antypaństwowej
- ochrona gospodarki narodowej, nauki, techniki i rolnictwa
- zapobieganie ujemnym, szczególnie niebezpiecznym zjawiskom społecznym i ich zwalczanie (§ 1 pkt. 1).

Przy czym, Wydziały (...) komend wojewódzkich (równorzędnych) MO posiadały strukturę organizacyjną dostosowaną do struktury Departamentu(...) i realizowały zadania wynikające z podstawowych kierunków, uwzględniając potrzeby swojego terenu (Kierunki działania i zasady funkcjonowania Departamentu (...) - Część II, punkt II ppkt 2a).

Kolejno zarządzeniem nr (...) z dnia 31 lipca 1974 r. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie regulaminu organizacyjnego i zakresu działania Departamentu (...) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a następnie zarządzeniem nr (...) z dnia 15 czerwca 1979 r. Ministra Spraw Wewnętrznych w zakresie działania i organizacji Departamentu (...) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dostosowywano strukturę i organizację Departamentu jak również jednostek terenowych do potrzeb w zakresie działania i sposobu wykonania zadań.

W związku z powyższym do zakresu działania Wydziału (...) Komendy Wojewódzkiej MO należało między innymi: rozpoznawanie, wykrywanie, ograniczanie i likwidowanie antysocjalistycznej i antypaństwowej działalności wymierzonej przeciw konstytucyjnemu ustrojowi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej; profilaktyczna ochrona przed wyżej wymienioną działalnością określonych szczegółowo w Komendach środowisk.

Mając zaś na uwadze sporny okres służby Z. L. należy wskazać, że do zakresu działania Wydziału (...) wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych należało:

1) rozpoznawanie, wykrywanie, ograniczanie i likwidowanie antysocjalistycznej i antypaństwowej działalności wymierzonej przeciwko konstytucyjnemu ustrojowi PRL;

2) profilaktyczna ochrona przed działalnością, o której mowa w punkcie 1):

a) zagadnień:

- nauki
- szkolnictwa
- oświaty
- stowarzyszeń naukowych
- duszpasterstwa akademickiego;

b) środowisk:

- naukowych
- studenckich
- nauczycielskich
- młodzieżowych;

c) obiektów miejskich i terenowych związanych z w/w zagadnieniami i środowiskami (w tym organizacje młodzieżowe).

Wydziały (...) realizując zdania określone w § 1 zajmował się w szczególności zwalczaniem:

- 1) wszelkich przejawów antypaństwowej działalności w ochronianych obiektach i środowiskach,
- 2) wszelkich faktów nieprawidłowości i konfliktów społecznych,
- 3) wszelkich powiązań i przejawów działalności z ośrodkami dywersji politycznej i ideologicznej KK,
- 4) prób tworzenia nielegalnych organizacji związków i ruchów środowiskowych,

5) kolportażu wszelkich druków i wydawnictw pozbawionych debitu komunikacyjnego oraz likwidowanie bazy poligraficznej, jak również prób wykorzystania urządzeń radiowych i innych urządzeń nagłaśniających,

6) antypaństwowych wpływów duszpasterstwa akademickiego na środowisko studenckie i młodzieżowe.

Z kolei, Służba Bezpieczeństwa w rejonowy urzędach spraw wewnętrznych prowadziła pracę operacyjną po zagadnieniach Wydziałów (...) oraz Wydziału (...) na podstawie ustalonych dla poszczególnych urzędów „Zakresu działania i struktury organizacyjnej Służby Bezpieczeństwa Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych”. Według tych ustaleń poszczególne Grupy SB prowadziły ochronę poszczególnych obiektów, między innymi przed:

- działalnością zorganizowanych grup antysocjalistycznych i inną szkodliwą działalnością polityczną w ochronianych obiektach,
- sabotażem, dywersją i szkodnictwem gospodarczym w obiektach,
- zakłóceniami powodowanymi konfliktami społecznymi.

Przyjęte od Sądu Okręgowego i uzupełnione przez Sąd Apelacyjny ustalenia faktyczne – w ocenie sądu odwoławczego stanowią wystarczający materiał do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Przy czym, uzupełnienia stanu faktycznego Sąd Apelacyjny dokonał na materiale dokumentarnym, który w całości uznał za wiarygodny. Dokumenty zostały sporządzone w datach w nich wskazanych, przez uprawnione osoby i były też przyjmowane do wiadomości przez ubezpieczonego bez żadnych uwag, o czym świadczą złożone na nich podpisy ubezpieczonego. Nadto dokumenty były sporządzane dla innych celów niż obecne postępowanie sądowe.

Sąd Apelacyjny miał na uwadze że zestawienie zadań jednostek, w których służbę pełnił ubezpieczony, a w szczególności zwalczanie:

- wszelkich przejawów antypaństwowej działalności w ochronianych obiektach i środowiskach,
- wszelkich faktów nieprawidłowości i konfliktów społecznych,
- wszelkich powiązań i przejawów działalności z ośrodkami dywersji politycznej i ideologicznej KK,
- prób tworzenia nielegalnych organizacji związków i ruchów środowiskowych,
- kolportażu wszelkich druków i wydawnictw pozbawionych debitu komunikacyjnego oraz likwidowanie bazy poligraficznej jak również prób wykorzystania urządzeń radiowych i innych urządzeń nagłaśniających,
- antypaństwowych wpływów duszpasterstwa akademickiego na środowisko studenckie i młodzieżowe,

na określonych obiektach oraz treść opinii wystawionych ubezpieczonemu w spornym okresie, łącznie z jego awansami służbowymi, licznymi nagrodami finansowymi, a nawet skierowaniem do (...) w L., nie budzi żadnych wątpliwości, że Z. L. wykonując powierzone obowiązki w sposób akceptowany przez przełożonych pełnił służbę na rzecz państwa totalitarnego w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, a w jego przypadku była to także służba skierowania przeciwko jakimkolwiek objawom opozycji przeciwko zaprowadzonemu terrorowi komunistycznemu.

W tych okolicznościach w ocenie sądu odwoławczego informacja IPN z dnia 9 sierpnia 2018 r., nr (...), o przebiegu służby Z. L. odpowiada prawdzie.

Natomiast aktualne twierdzenie, że ubezpieczony przed rokiem 1990 w ocenie środowisk, w których prowadził działania operacyjne był oceniany pozytywnie, wobec powyższych ustaleń zarówno co do oceny pracy ubezpieczonego, jak i zadań przez niego wykonywanych, i wobec oczywistego faktu braku dostępu tych środowisk do rzeczywistej wiedzy o działaniach ubezpieczonego, nie mają wpływu na ocenę służby w spornym okresie. Zachowana dokumentacja osobowa ubezpieczonego - wbrew jego twierdzeniom złożonym na rozprawie przed Sądem Okręgowym - nie zawiera

żadnych informacji, które mogłyby wskazywać na niezadowolenie jego przełożonych z wykonywanych przez niego obowiązków. Twierdzenia ubezpieczonego w ogóle nie uwzględniają jego dokumentacji ze spornego okresu i zakresu zadań, które podjął i realizował uzyskując z tego tytułu kolejne stopnie awansu, łącznie ze wzrostem świadczeń finansowych.

W odpowiedzi na zarzuty naruszenia prawa materialnego w pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny podnosi, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego (m. in. wyroki z dnia 2 kwietnia 2009 r., IV CSK 485/08, LEX nr 550930 i z dnia 17 marca 2016 r., V CSK 377/15, OSNC 2016/12/148) dopóki nie zostanie stwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny niezgodność określonego przepisu z Konstytucją, dopóty ten przepis podlega stosowaniu i powinien stanowić podstawę merytorycznych rozstrzygnięć sądowych. Domniemanie zgodności ustawy z Konstytucją może być obalone jedynie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, a przewidziane w art. 178 ust. 1 Konstytucji związanie sędziego ustawą obowiązuje dopóty, dopóki ustawie tej przysługuje moc obowiązująca. Zgodnie z powyższym, skoro orzekanie co do zgodności aktu / przepisu prawnego z ustawą zasadniczą nie leży w kompetencji sądów powszechnych, a związanie sędziego ustawą trwa dopóki prawo to obowiązuje, zatem Sąd Apelacyjny uznał, że dopóki art. 15c i art. 22a w zw. z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej funkcjonują w obrocie prawnym, przepisy te, jako powszechnie obowiązujące, winny być stosowane i to w takim brzmieniu jakie otrzymały na podstawie ustawy zmieniającej (por. wywody zawarte w zdaniu odrębnym sporządzonym do wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 28 grudnia 2021 r., III AUa 821/20).

Jednocześnie należy pamiętać, że w przypadku wydania orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny stronom będzie przysługiwało prawo do złożenia skargi o wznowienie postępowania przy spełnieniu pozostałych przesłanek korzystania z tego środka zaskarżenia.

W ocenie sądu odwoławczego treść art. 13b ustawy zaopatrzeniowej jest jasna, zaś jego wykładnia leksykalna wskazuje wprost, że służbą na rzecz totalitarnego państwa była, zgodnie z definicją legalną sformułowaną w art. 13b ust. 1, każda służba pełniona w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w jednej z wymienionych w tym przepisie instytucji lub formacji. Jednocześnie celem wyjaśnienia powyższej kwestii - także sądowi pierwszej instancji - należy odwołać się do podstawowych reguł wykładni przepisów prawnych, które wskazują, że zasadą jest stosowanie w procesie interpretacji norm prawnych w pierwszej kolejności wykładni językowej (leksykalnej). Natomiast w ramach tej wykładni, pojęciom języka prawnego należy przypisywać przede wszystkim takie znaczenie, jakie nadano im w ramach sformułowanej w danym akcie prawnym definicji, tzw. „definicji legalnej”, a dopiero gdy akt prawny definicji takiej nie zawiera, zasadnym jest odwołanie się do znaczenia, jakie danemu interpretowanemu pojęciu przypisuje się w języku potocznym.

Tymczasem, wbrew stanowisku sądu pierwszej instancji, zdaniem Sądu Apelacyjnego przepis art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej zawiera definicję legalną pojęcia „służby na rzecz totalitarnego państwa”, odnosząc ją właśnie do służby w wymienionych w przepisie jednostkach we wskazanym tam okresie. Brak zatem podstaw do sięgania w tej sytuacji po wykładnię systemową lub celowościową, czy sięgania do definicji zawartych w innych ustawach, których zastosowanie jest uprawnione co do zasady w sytuacjach, gdy wykładnia leksykalna pozostawia wątpliwości co do sposobu zastosowania normy prawej.

Dlatego Sąd Apelacyjny nie podziela zapatrywań prawnych przyjętych przez Sąd Okręgowy, które ostatecznie legły u podstaw zaskarżonego orzeczenia, a opartych na rozważaniach zawartych w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021/3/28), zgodnie z którą kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13b ust. 1 powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Zastosowana przez Sąd Najwyższy wykładnia przybrała bowiem charakter prawotwórczy. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie należy przypisywać pojęciu „służby na rzecz totalitarnego państwa”, którego zastosowanie przez ustawodawcę służyło ewidentnie wyłącznie podkreśleniu aksjologicznie negatywnej oceny wszelkiego rodzaju aktywności w ramach systemu władzy podległemu wówczas reżimowi komunistycznemu, a którego definicję legalną sformułowano w

ramach przedmiotowego przepisu, rzekomej pojemności, pozwalającej na dokonywanie w procesie stosowania prawa jego interpretacji innej niż leksykalna.

Sąd Apelacyjny w tym miejscu podkreśla, że taka wola ustawodawcy nie wynika w żadnej mierze z uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej przedmiotowe przepisy (druk nr 1061 z kadencji sejmiku 2015-2019), zaakceptowanego aktem uchwalenia przedmiotowych, spornych, przepisów. Projektodawca przedstawił tam racje przemawiające za ustanowieniem zamkniętego katalogu jednostek organizacyjnych, w których służba ma być uznawana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. W uzasadnieniu projektu wskazano m.in., że „w związku z ewidentną potrzebą doprecyzowania katalogu jednostek, w których służba była pełniona na rzecz totalitarnego państwa oraz w związku z uwagą Instytutu Pamięci Narodowej, ażeby nie wprowadzać w chwili obecnej zmian w ustawie lustracyjnej, gdyż mogłoby to wpłynąć w sposób istotny na prowadzone postępowania lustracyjne oraz na sam proces składania i badania oświadczeń lustracyjnych, zaproponowano wprowadzenie art. 13b do ustawy zaopatrzeniowej, który enumeratywnie określa jaka służba zostaje uznana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Pojęcie „służby w organach bezpieczeństwa państwa” zostaje zastąpione pojęciem „służby na rzecz totalitarnego państwa”, ażeby nie wprowadzać nowej definicji organów bezpieczeństwa państwa wyłącznie na potrzeby ustawy dezubekizacyjnej. Katalog wprowadzany w art. 13b oraz przedstawione w tym zakresie [...] uzasadnienie zostało opracowane przez Instytut Pamięci Narodowej” (por. uzasadnienie projektu ustawy). Stanowczo przy tym podkreślić należy, że przedmiotowy katalog instytucji i formacji został sformułowany w oparciu o badania historyczne Instytutu, które doprowadziły do wniosku, że istota działań tych właśnie jednostek służyła utrzymywaniu reżimu totalitarnego na terenie Państwa Polskiego.

Sąd odwoławczy zwrócił nadto uwagę, że w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, iż ograniczenie przywilejów emerytalnych i rentowych związanych z pracą w aparacie bezpieczeństwa (...) jest konieczne, ponieważ nie zasługują one na ochronę prawną przede wszystkim ze względu na powszechne poczucie naruszenia w tym zakresie zasady sprawiedliwości społecznej. W uzasadnieniu projektu wskazano, że jako przywilej należy rozumieć ustalenie świadczeń emerytalnych i rentowych na zasadach znacznie korzystniejszych, wynikających z ustawy zaopatrzeniowej, w stosunku do sposobu ustalania emerytur i rent zdecydowanej większości obywateli na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jako podstawa wymiaru emerytury lub renty przyjmowane jest uposażenie należne na ostatnio zajmowanym stanowisku, zaś kwota emerytury lub renty inwalidzkiej może stanowić nawet 80% (emerytura) lub 90% (renta inwalidzka) tego uposażenia. Zdaniem autora projektu, o ile taki sposób ustalania świadczeń emerytalno-rentowych dla funkcjonariuszy strzegących bezpieczeństwa państwa, obywateli i porządku publicznego jest jak najbardziej zasadny, o tyle jest nie do przyjęcia dla byłych funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa. Istotnym przywilejem funkcjonariusza służb mundurowych jest również bardzo korzystna regulacja polegająca na tym, że świadczenie emerytalne wzrasta o 2,6% wymiaru za każdy dalszy rok służby (art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy). Celem ustawy nowelizującej było zniesienie tego przywileju i przyjęcie za okresy służby na rzecz totalitarnego państwa 0% podstawy wymiaru. Można zatem stwierdzić, że tak rozumiany cel ustawy wyraża się w pozbawieniu przywilejów nabytych z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa.

Inaczej rzecz ujmując, zdaniem sądu odwoławczego, brak było podstaw do stosowania interpretacji rozszerzającej wobec pojęcia, co do którego wolą ustawodawcy nie było, by podlegało ono szerszej interpretacji, co znalazło wyraz w sformułowaniu w przedmiotowym przepisie jego legalnej definicji, polegającej na enumeratywnym wyliczeniu jednostek, co do których sam fakt odbywania w nich służby oznaczał jej pełnienie na rzecz totalitarnego państwa. Natomiast zastosowanie szerszej interpretacji, polegającej na wywiedzeniu z treści przepisu obowiązku badania indywidualnego przebiegu służby pod kątem przyczyniania się do stosowanych przez reżim represji, prowadzi w tych okolicznościach do uzurpowania sobie przez sądy powszechne, w tym przez Sąd Okręgowy w Szczecinie, roli organu powołanego nie do stosowania prawa, lecz do jego tworzenia.

Uzupełniając powyższe rozważania należy zwrócić uwagę, że prezentowany przez Sąd Apelacyjny powyżej pogląd nie jest odosobniony, i poza stanowiskiem większości sędziów Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, znajduje także odzwierciedlenie w orzeczeniach innych sądów (por. wyrok NSA z dnia 14 października 2020 r., I OSK 3208/19,

Legalis nr 2529684; czy też zdanie odrębne SSA Jerzego A. Siekluckiego do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 15 grudnia 2020 r., III AUa 964/20, Legalis nr 2530663, a także stanowisko sędziego Sądu Najwyższego Zbigniewa Myszkę przedstawione w uzasadnieniu postanowienia tego Sądu z dnia 19 lutego 2020 r., III UZP 11/19, LEX nr 2780483 i wyroki: Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 marca 2021 r., III AUa 637/20; Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 10 czerwca 2021 r., III AUa 49/21, LEX nr 3196906; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 22 marca 2021 r., III AUa 43/21, czy wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 16 czerwca 2021 r., III AUa 2154/20).

Sąd odwoławczy nadto zwrócił uwagę, że celem ustawy nowelizującej była likwidacja przywilejów emerytalnych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa uzyskanych przez nich z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa. Cel ten w swoim generalnym założeniu i co do zasady uzasadnia ingerencję ustawodawcy zwykłego w ustalone uprawnienia emerytalne tych funkcjonariuszy, gdyż uprawnienia te - o ile ich istnienie lub wysokość mają ścisły związek z tą służbą - zostały nabyte niegodziwie.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 lutego 2010 r., w sprawie K 6/09 uznał, iż art. 15b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej stanowiący, że w przypadku osoby, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., emerytura wynosi: 1) 0,7% podstawy wymiaru - za każdy rok służby w organach bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990; 2) 2,6% podstawy wymiaru - za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, 1a oraz pkt 2-4; jest zgodny z art. 2, art. 10, art. 30, art. 32 i art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 Konstytucji. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał Konstytucyjny podkreślił, iż z konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i stanowionej przez niego prawa nie wynika w żaden sposób, że każdy bez względu na cechujące go właściwości, może zakładać, że unormowanie jego praw socjalnych nie ulegnie nigdy w przyszłości zmianie na jego niekorzyść. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego ustawodawca był uprawniony do wprowadzenia regulacji obniżających w racjonalnie miarkowany sposób świadczenia emerytalnego za okres służby w organach bezpieczeństwa publicznego, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Zdaniem Trybunału zasada ochrony praw nabytych zakazuje arbitralnego znoszenia lub ograniczenia praw podmiotowych przysługujących jednostce lub innym podmiotom prywatnym występującym w obrocie prawnym. Ochrona praw nabytych nie oznacza przy tym nienaruszalności tych praw i nie wyklucza stanowienia regulacji mniej korzystnych, jeżeli przemawiają za tym inne zasady, normy lub wartości konstytucyjne. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego zasada ochrony praw nabytych nie ma zastosowania do praw nabytych niesłusznie lub niegodziwie, a także praw nie mających oparcia w założeniach obowiązującego w dacie orzekania porządku konstytucyjnego.

Zdecydowanego podkreślenia wymaga także stwierdzenie, że uchwalenie przedmiotowej nowelizacji było wyrazem woli i realizowało poczucie sprawiedliwości milionów obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, która stała się demokratycznym państwem prawnym na skutek wyzwolenia się z totalitarnego reżimu komunistycznego, realizującego w praktyce na terenie Państwa Polskiego interesy obcego mocarstwa i określonej, stosunkowo wąskiej grupy lojalnych wobec niego wysoko postawionych członków partii rządzącej. Możliwość funkcjonowania tego reżimu zapewniało natomiast przez wiele dziesięcioleci w zasadniczej mierze właśnie działanie aparatu bezpieczeństwa, złożonego z szeregu służb realizujących politykę represji wobec osób przejawiających dążenia wolnościowe i niepodległościowe. Dlatego zdaniem Sądu Apelacyjnego już samo zgłoszenie gotowości do służby w tym aparacie i podjęcie takiej służby, musiało się wiązać ze świadomością uczestniczenia w jego represyjnej działalności, a zarazem wspierania dalszego funkcjonowania reżimu totalitarnego. W tych okolicznościach, zdaniem Sądu Apelacyjnego nie ma znaczenia w jakim czasie służba została podjęta. Sam ten fakt, niezależnie od oceny indywidualnego zaangażowania w konkretną działalność represyjną, uzasadniał w przekonaniu sądu odwoławczego likwidację przywilejów byłych funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa. Natomiast aktualnie byli funkcjonariusze wiedząc jaki jest obecnie stan archiwów, a dokładnie braki w materiałach archiwalnych wynikające z masowego niszczenia dokumentów organów

bezpieczeństwa państwa przed ich przejściem przez Instytut Pamięi Narodowej, powołują się na brak obciążających ich dowodów. Natomiast bezspornie ubezpieczony podjął i wykonywał zadania, co wynika z zachowanych opinii służbowych, w których uznawany był za przydatnego do służby na zajmowanym stanowisku.

Nie można też pomijać okoliczności, że akta osobowe ubezpieczonego z IPN (k. 56 i załączona płyta CD) ewidentnie wykazują braki uniemożliwiające odtworzenie przebiegu służby ubezpieczonego w sposób szczegółowy z ustaleniem prowadzonych czynności operacyjnych, powierzonych zadań szczególnych. Dlatego dokonując ustaleń w tym zakresie nie można pomijać miejsca wykonywania zadań (Wydział (...), Grupa (...) SB RUSW). Sąd Okręgowy zupełnie zignorował nie tylko te okoliczności, ale także fakty świadczące w sposób bezsporny, że ubezpieczony będąc młodszym inspektorem Wydziału (...) SB oraz inspektorem i starszym inspektorem Grupy (...) SB już czynnie uczestniczył w pracach operacyjnych.

Sąd pierwszej instancji uznał, że w spornym okresie ubezpieczony pełnił służbę w powołanych wyżej jednostkach, ale miało to miejsce już u schyłku państwa totalitarnego, co pozwala na mniej restrykcyjne kwalifikowanie tego okresu do służby na rzecz państwa totalitarnego. Sąd pierwszej instancji jednak nie ustalił i nie uwzględnił oczywistych i bezspornych faktów, że ubezpieczony na własne życzenie przeniósł się ze służby w milicji obywatelskiej do służby bezpieczeństwa i wyraził wolę podjęcia służby najpierw w Wydziale (...) WUSW celem nabycia doświadczenia w wykonywaniu pracy, a następnie prowadzenia działalności operacyjnej po zagadnieniu tego Wydziału w podstawowej jednostce terenowej SB. A ta działalność, mając na uwadze zadania tego Wydziału i Grupy była służbą na rzecz państwa totalitarnego. Są to istotne okoliczności dla rozstrzygnięcia sprawy, których Sąd Okręgowy w ogóle nie wziął pod uwagę, skupiając się na okolicznościach wykraczających poza treść przepisów, które legły u podstaw wydanych decyzji. To właśnie zadania postawione przed Wydziałem (...) SB oraz starszym inspektorem SB RUSW jednoznacznie wskazują, że ubezpieczony podjął i wykonywał służbę na rzecz państwa totalitarnego.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że Sąd Najwyższy przyjmuje, że w ujęciu „instytucjonalnym” sam fakt pełnienia służby w określonej jednostce może wypełniać kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa”, mimo braku po stronie odwołującego się indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka samoistnie nie wyklucza takiej kwalifikacji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2023 r., III USKP 120/22, LEX nr 3506736 czy postanowienie tego Sądu z dnia 15 czerwca 2023 r., III USK 299/22). Sąd Najwyższy podniósł, że istotne znaczenie - w tych sprawach - ma zakres i przedmiot działalności formacji/instytucji (z uwzględnieniem jednostek wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy), który może prima facie potwierdzać, że były one bezpośrednio ukierunkowane na realizowanie charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji i takie zadania wykonywali wszyscy - bez wyjątku - funkcjonariusze służący w danej jednostce organizacyjnej, którzy stanowili jej strukturę, bez której niemożliwe byłoby wykonywanie przypisanych tej jednostce zadań.

Terenowe ekspozytury wydziału (...) zajmowały się zwalczaniem antypaństwowej działalności, osób i grup ją prowadzących, czyli opozycji, w określonych obiektach. Służba w tego rodzaju jednostce miała na celu ochronę i utrwalanie państwa totalitarnego, a tym samym zabezpieczała byt ustroju komunistycznego, narzuconego Polsce przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Ubezpieczony, pełniąc służbę w tym newralgicznym pionie aparatu opresji, współprzyczyniał się do ograniczania podstawowych praw obywatelskich wszystkich Polaków. Zatem już tylko w ujęciu „instytucyjnym” pełniona przez ubezpieczonego służba wypełniała z kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa”.

Jednocześnie trzeba zaznaczyć, a Sąd Apelacyjny podziela to stanowisko, że istnieje możliwość pozostającej w zgodzie z ustawą zasadniczą ingerencji w sferę prawa zabezpieczenia społecznego, co stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 3 marca 2011 r., II UZP 2/11 (Legalis nr 288417), oceniając przepisy tzw. „pierwszej ustawy dezubekizacyjnej”. Zgodnie z tą uchwałą uprzednia nowelizacja z 2009 roku zaliczała okresy służby w organach bezpieczeństwa państwa do tzw. wysługi emerytalnej funkcjonariuszy służb mundurowych i przyznanie po 0,7% podstawy wymiaru emerytury obliczanej od ostatniego, tj. z reguły najwyższego miesięcznego uposażenia na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym, w żaden sposób nie dyskryminowała tych osób. Przeciwnie, nadal pomimo tej nowelizacji i obniżenia

współczynnika z 1,3% do 0,7% świadczenia tej grupy ubezpieczonych (adresatów nowelizacji z 2009 roku) były co najmniej porównywalne, a nawet korzystniejsze niż świadczenia ustalane w systemie nabywania świadczeń emerytalnych lub rentowych z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych.

Sąd Najwyższy argumentował wówczas, że uprawnionym do świadczeń z systemu powszechnego ustala się podstawę wymiaru świadczeń nie od najwyższego dochodu osiąganego w jednym (ostatnim) miesiącu podlegania ubezpieczeniom społecznym, ale z wieloletniego okresu ubezpieczenia i od przeciętnej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe według przepisów prawa polskiego z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych z ostatnich 20 lat kalendarzowych, albo z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia, poprzedzających bezpośrednio rok zgłoszenia wniosku o świadczenie (art. 15 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Nie można też zapominać, że świadczenia emerytalno-rentowe są wypłacane z budżetu Państwa, a więc także środków finansowych pozyskiwanych od obywateli, którzy byli ofiarami państwa totalitarnego i ich rodzin.

Zatem, odnosząc powyższą ocenę do obecnej regulacji prawnej Sąd Apelacyjny uznał, iż sporna legislacja (art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej) nie stanowi jakiegokolwiek naruszenia powszechnej zasady równości lub proporcjonalności świadczeń uzyskiwanych z zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych przez osoby pełniące służbę na rzecz totalitarnego państwa, w porównaniu do standardów świadczeń uzyskiwanych z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego. Nadal (po wprowadzeniu zasad nowelizacji z 2009 roku) mniej korzystne jest uregulowanie uprawnień emerytalno-rentowych ofiar systemu represji politycznych stosowanych przez organy bezpieczeństwa państwa totalitarnego, którym wprawdzie okresy uwięzienia z przyczyn politycznych uwzględnia się jako składkowe okresy ubezpieczenia, ale z „zerową” podstawą wymiaru świadczeń za konkretne lata (okresy pozbawienia wolności z przyczyn politycznych wobec nieuzyskiwania podlegającego obowiązkowi składkowemu dochodu wskutek poddania ich bezprawnym represjom politycznym ze strony tzw. aparatu bezpieczeństwa. Zatem, obecne przyjęcie „zerowego” wskaźnika podstawy wymiaru (z ostatniego, w normalnym biegu zdarzeń najwyższego uposażenia przysługującego na zajmowanym stanowisku służbowym) za okresy świadomej służby na rzecz totalitarnego państwa tj. w organach bezpieczeństwa państwa stosujących totalitarną przemoc polityczną, represje polityczne i dążących do utrwalenia państwa totalitarnego, jest społecznie sprawiedliwe. To właśnie to uregulowanie odpowiada konstytucyjnym zasadom urzeczywistniania nie tylko zasady sprawiedliwości społecznej, ale realizuje ustawodawczy i jurysdykcyjny obowiązek zapewnienia reguł elementarnej przyzwoitości, które wymagają, aby przywileje zaopatrzeniowe sprawców lub uczestników systemu zniewolenia i stosowania totalitarnych represji politycznych uzyskane w okresach i z takiego nielegalnego, niegodnego lub niegodziwego tytułu, nie odbiegały znacząco od standardów świadczeń emerytalno-rentowych wynikających z powszechnego systemu świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Z bezprawnego tytułu i okresów uczestnictwa w zwalczaniu przyrodzonych praw człowieka i narodu oraz podstawowych wolności obywatelskich, utrwalaniu państwa totalitarnego nie sposób prawnie ani racjonalnie wywodzić żądania utrzymania niesłusznie, niegodnie lub niegodziwie nabytych przywilejów z zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych. Tak uzyskane przywileje nie podlegają ochronie w demokratycznym porządku prawa krajowego, wspólnotowego i międzynarodowego, ponieważ osoby zwalczające przyrodzone prawa człowieka i narodu oraz podstawowe wolności obywatelskie oraz służące utrwaleniu takiego systemu nie mają prawa podmiotowego ani tytułu moralnego domagania się utrzymania przywilejów zaopatrzeniowych za okresy zniewalania dążeń niepodległościowych, wolnościowych i demokratycznych narodu polskiego (orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 11 stycznia 2012 r., K 36/09, OTK-A 2012/1/3; 24 lutego 2010 r., K 6/09, OTK-A 2010/2/15; 11 lutego 1992 r., K 14/91, OTK 1992/1/7; 23 listopada 1998 r., SK 7/98, OTK 1998/7/114; 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK 1999/5/100).

Ponadto trzeba wskazać, że w decyzji z dnia 14 maja 2013 r., nr 15189/10, w sprawie A. C. i inni przeciwko Polsce (LEX nr 1324219) także Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że obniżenie przywilejów emerytalnych osobom, które przyczyniły się do utrzymywania władzy przez opresyjny reżim lub czerpały z niego korzyści, nie może być uważane za formę kary. Emerytury w bieżących przypadkach zostały obniżone przez ustawodawcę krajowego nie dlatego,

że którakolwiek z osób skarżących popełniła zbrodnię lub ponosiła osobistą odpowiedzialność za naruszenie praw człowieka, lecz dlatego, że przywileje te zostały przyznane ze względów politycznych jako nagroda dla służb uważanych za szczególnie użyteczne dla państwa komunistycznego (patrz ust. 95, 98 i 104-106 oraz ust. 138 orzeczenia w tej sprawie, z odniesieniami do prawa precedensowego Trybunału). Istotnie, biorąc pod uwagę powód, dla którego zostały one przyznane oraz sposób ich uzyskania, mogą one jedynie zostać uznane za wyraźnie niesprawiedliwe z punktu widzenia wartości leżących u podstaw Konwencji. W tym stanie rzeczy istnienie bądź nieistnienie winy osobistej osób, które korzystały z tych niesprawiedliwych przywilejów, nie jest istotne dla rozważenia kwestii zgodności z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji. Stanowisko to podziela także Sąd Apelacyjny orzekający w sprawie.

Reasumując ustawodawca przy uwzględnieniu reguł proporcjonalności i zasady nienaruszania istoty prawa zabezpieczenia społecznego jest uprawniony do takiej modyfikacji przepisów emerytalnych, które będą niwelowały przywileje emerytalno-rentowe nabyte z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa.

Sąd Apelacyjny wziął również pod uwagę, że w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2021 r., sygn. akt P 10/20, stwierdzono, że art. 22a ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy [...], jest zgodny z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Powyższy wyrok dotyczył policyjnej renty inwalidzkiej, a w jego uzasadnieniu Trybunał zwrócił uwagę na istotne kwestie ogólne, rzutujące na ocenę zasadności odwołań byłych funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa od decyzji obniżających wysokość nabytych przez nich świadczeń. W ocenie Trybunału, ustawodawca, pozostając w zgodzie z systemem konstytucyjnych wartości, był uprawniony, pomimo znacznego upływu czasu od rozpoczęcia transformacji ustrojowej, do wprowadzenia kolejnej regulacji obniżającej – w racjonalnie miarkowany sposób – świadczenia rentowe za okres służby na rzecz totalitarnego państwa. Podniesiono również m.in., że standard konstytucyjny jest w tym obszarze wyznaczany przez powszechny system emerytalno-rentowy, a nie systemy preferencyjne, takie jak emerytury i renty mundurowe lub emerytury w obniżonym wieku, które nie należą do istoty konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego, zagwarantowanego w art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Pomimo uznania, że prawo do świadczeń nieproporcjonalnie wyższych zostało nabyte w sposób niegodziwy, ustawodawca nie pozostawił byłych funkcjonariuszy bez środków do życia, zapewniając im uposażenie na poziomie minimum socjalnego. Nie można zatem uznać, by stanowiło to nieproporcjonalną ingerencję w prawo do zabezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 31 ust. 3 zdanie drugie Konstytucji RP. Skonkludowano, że kontrolowany przepis ustawy nie pozbawia funkcjonariuszy możliwości uzyskania świadczenia, zmniejsza jedynie kwotę wypłacaną z tego tytułu do takiej, jaką pobiera znaczna liczba polskich rencistów.

Ponadto należy podkreślić, że ubezpieczony nie jest pozbawiony swojego uposażenia, a jest ono ograniczone do poziomu przeciętnej emerytury tj. poziomu uposażenia osób, które żyjąc w tych samych warunkach nie wspierały funkcjonowania państwa komunistycznego i przez to nie uzyskały apanaży podnoszących ich wynagrodzenie, co wprost przekłada się na wysokość ich emerytury.

W cytowanym już wyżej uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej wskazano, że przyjęta maksymalna wysokość emerytury policyjnej na poziomie przeciętnej emerytury wypłacanej przez ZUS, pozostawia emerytów policyjnych (mundurowych) objętych projektowanymi przepisami w stosunkowo korzystnej sytuacji, ponieważ jak wynika z przekazanych przez ZUS informacji, w ramach powszechnego systemu emerytalnego było wówczas (tj. na chwilę udzielenia informacji do potrzeb projektu) wypłacanych 2.010.800 emerytur w wysokości powyżej przeciętnej kwoty, co stanowiło 39,6% wszystkich emerytur wypłacanych przez ZUS, natomiast 3.071.500 emerytur w wysokości poniżej przeciętnej kwoty, co stanowiło pozostałe 60,4% wszystkich emerytur wypłacanych przez ZUS (dane z uzasadnienia projektu ustawy).

Analiza powyższych danych potwierdza, że trudno mówić o pokrzywdzeniu funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa, jeżeli wysokość ich emerytur / rent nadal pozostaje wyższa od większości tych świadczeń wypłacanych z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego.

W sprawie podkreślenia wymaga, że zamiast uczestniczyć w totalitarnym reżimie ubezpieczony, jak i inni funkcjonariusze mogli, jak wielu współobywateli, podjąć walkę o jego szybsze obalenie, co niewątpliwie przyspieszyłoby demokratyczne przemiany, których pozytywne skutki są obecnie odczuwalne dla ogółu obywateli, w tym – co należy zauważyć – również dla byłych funkcjonariuszy reżimu komunistycznego. Ubezpieczony ukończył Technikum (...) i uzyskał tytuł technika budowlanego w specjalności budownictw ogólne. Przed podjęciem służby pracował najpierw w Przedsiębiorstwie (...) w B., w Zawodowej (...) w B. oraz Państwowym Ośrodku (...) w B.. Mógł zatem niewątpliwie podjąć pracę poza organami działającymi na rzecz utrwalania państwa totalitarnego. Natomiast podejmując taką służbę świadomie i dobrowolnie, korzystając w jej ramach z przywilejów finansowych (wysokich świadczeń finansowych) należy do grupy funkcjonariuszy objętych regulacją wprowadzoną ustawą zmieniającą.

Reasumując, skoro przepisy art. 13b oraz art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej stanowią obowiązujące przepisy prawa (ustawodawca cały czas nie zdecydował się na ich zmianę), a Z. L. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w okresie od 16 listopada 1982 r. do 1 lutego 1990 r., ponieważ pracował na etatach objętych art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, to organ rentowy prawidłowo dokonał obniżenia należnego mu świadczenia poprzez „wyzerowanie” okresu wykonywania służby na rzecz totalitarnego państwa.

W konsekwencji powyższych rozważań ocenić należało, że zaskarżone decyzje są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa, co do których Sąd Apelacyjny odmiennie niż Sąd Okręgowy nie odnalazł przesłanek do odmowy ich zastosowania.

Jednocześnie sąd odwoławczy miał na uwadze, że Sąd Najwyższy w sprawie III USKP 65/23 przeprowadził własną wykładnię 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej i doszedł do przekonania, że przepis można pomijać. Niemniej jednak, w dniu 17 stycznia 2024 r. także Sąd Najwyższy w sprawie I USKP 104/23 zdecydował się na sformułowanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego, zawężonego wyłącznie do konstytucyjności art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, o następującej treści: „Czy art. 15c ust. 3 i art. 22a ust. 3 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r., poz. 1280) jest zgodny z art. 2, art. 32, art. 64 i art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?”

Wobec powyższego, zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie decydując się na zawieszenie postępowania należało zastosować przepis art. 15c ust. 3 i art. 22a ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej w niniejszej sprawie.

Ponadto Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że ze względu na wieloletnią służbę w wolnej Polsce i krótszą w porównaniu do tego okresu służbę na rzecz państwa totalitarnego ubezpieczony może domagać się na drodze administracyjnej wyłączenia stosowania art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej w trybie art. 8a tej ustawy.

Już Sąd Okręgowy uznał za istotne, iż ubezpieczony podjął służbę w SB na kilka lat przed transformacją ustrojową. Za równie istotne uznał, że jego służba nie była długotrwała (16 listopada 1982 r. – 1 lutego 1990 r.), po czym ostatecznie został pozytywnie zweryfikowany i rozpoczął służbę w Policji, jako policjant - młodszy specjalista, a następnie starszy asystent Wydziału (...)KRP w T., od 1 lipca 1994 r. w Wydziale (...) KWP w S.. Kolejno na etacie młodszego specjalisty ds. M. w tym Wydziale, a od 15 lutego 1999 r. w Wydziale (...) KWP S. i od 1 maja 1999 r. jako specjalista Wydziału (...) KWP w S., gdzie pracował do czasu zwolnienia ze służby w dniu 4 maja 2018 r.

Okoliczności te, jak łatwo dostrzec w opisanych przez Sąd Okręgowych regulacjach wprowadzonych od 1 stycznia 2017 r., stanowią przesłanki do rozważań na tle art. 8a ustawy zaopatrzeniowej. Przepis ten pozwala bowiem na odstąpienie od stosowania art. 15c i 22a wskazując na spełnienie przywoływanych przez ubezpieczonego okoliczności, tj. nakazuje uwzględnianie okresu podjęcia służby (krótki staż służby na rzecz totalitarnego państwa) oraz przebieg służby po 31 lipca 1990 r., w tym zwłaszcza szczególne zasługi czy istotne poświęcenia dla niej przez ubezpieczonego. Art. 8a ustawy zaopatrzeniowej wyraźnie bowiem stanowi, iż minister właściwy do spraw wewnętrznych, w drodze decyzji,

w szczególnie uzasadnionych przypadkach, może wyłączyć stosowanie art. 15c, art. 22a i art. 24a w stosunku do osób pełniących służbę, o której mowa w art. 13b, ze względu na krótkotrwałą służbę przed dniem 31 lipca 1990 r. oraz rzetelne wykonywanie zadań i obowiązków po dniu 12 września 1989 r., w szczególności z narażeniem zdrowia i życia. W razie wydania takiej pozytywnej decyzji do jej adresata, stosuje się odpowiednio przepisy art. 15, art. 22 i art. 24 ustawy zaopatrzeniowej.

Sąd Apelacyjny podziela w tej kwestii stanowisko wyrażone w wyroku WSA w Warszawie z dnia 12 kwietnia 2019 r., II SA/Wa 2268/18 (LEX nr 2656491), że nie może ulegać wątpliwości, iż przepis art. 8a ustawy zaopatrzeniowej znajduje zastosowanie wyłącznie wobec osób pełniących służbę, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, a więc służbę od dnia 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w enumeratywnie wymienionych w tym przepisie cywilnych i wojskowych instytucjach i formacjach (przesłanka podmiotowa). Innymi słowy, norma materialnoprawna zakodowana w art. 8a ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej dotyczy funkcjonariuszy znajdujących się w wyjątkowej sytuacji prawnej określanej przez ustawodawcę jako „służba na rzecz totalitarnego państwa” i stanowi podstawę do wyłączenia wobec tych funkcjonariuszy - w sytuacjach określonych ustawowo - restrykcyjnych unormowań określających zakres publicznego prawa podmiotowego do zaopatrzenia społecznego, a rozważana na tym tle kompetencja ministra właściwego do spraw wewnętrznych określona w art. 8a ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej stanowi upoważnienie dla tego organu do podjęcia działania skutkującego objęciem osób wskazanych w tym przepisie, czyli osób pełniących służbę, o której mowa w art. 13b ustawy, tj. „służbę na rzecz totalitarnego państwa”, unormowaniami dotyczącymi okresu służby przed dniem 2 stycznia 1999 r. na zasadach ogólnych. Mamy w tym przypadku do czynienia z indywidualną sprawą administracyjną „wyłączenia stosowania art. 15c, art. 22a i art. 24a ustawy w stosunku do osób pełniących służbę, o której mowa w art. 13b”. Uwzględniając dodatkowo treść art. 11 ustawy, zgodnie z którym w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Kodeksu postępowania administracyjnego oraz przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, nie ulega wątpliwości, że sprawa ta, w braku uregulowań szczególnych, podlega rozpoznaniu w administracyjnym toku instancji administracyjnych w formie decyzji administracyjnej podlegającej następnie kontroli sądów administracyjnych (postanowienie NSA z dnia 21 grudnia 2009 r., I OSK 652/09, LEX nr 582486, W. Jakimowicz, O definicjach i domniemaniach prawnych w prawie administracyjnym - studium przypadku, PPP 2020, nr 7-8, s. 47-67).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, podnoszone okoliczności, mające przemawiać na korzyść ubezpieczonego, znajdują uzasadnienie wyłącznie w kontekście zastosowania art. 8a ustawy zaopatrzeniowej, bowiem jego służba wypełnia przesłanki z art. 13b ustawy. Zaś droga administracyjna jest w tej konkretnej sytuacji jedyną, jaką obecne brzmienie ustawy zaopatrzeniowej dopuszcza w celu ustalenia wystąpienia przesłanek krótkotrwałości pełnienia służby przed 1 sierpnia 1990 r., jej ewentualnego znaczenia, a także zasług w późniejszej służbie – już na rzecz państwa demokratycznego.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. zmienił wyrok sądu pierwszej instancji i oddalił odwołania.

O kosztach postępowania, Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu), przy czym Sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji (art. 108 § 1 k.p.c.). Do celowych kosztów postępowania należy, między innymi, koszt ustanowienia zastępstwa procesowego (art. 98 § 3 i art. 99 k.p.c.). Zatem, skoro uwzględniono apelację organu rentowego uznać należało, że organ ten wygrał postępowanie zarówno w pierwszej, jak i drugiej instancji. Wobec wniosku apelującego o zwrot kosztów postępowania przed sądem pierwszej instancji wysokość tych kosztów ustalono na podstawie § 9 ust. 2 (360 zł za pierwszą instancję - 180 zł x 2, bo sprawa dotyczyła dwóch decyzji) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radcowskie (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1964). Jednocześnie od dnia 1 lipca 2023 r. Sąd ma obowiązek orzekać z urzędu o odsetkach należnych stronie wygrywającej od przyznanych kosztów na podstawie art. 98 § 1¹ k.p.c.

Z przywołanych przyczyn Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji wyroku.

sędzia Urszula Iwanowska